

E-ZADANIE DOMOWE Z RELIGII

Zapewne nie jeden raz nauczyciel religii, jak i wielu nauczycieli innych przedmiotów doświadczyło negatywnych reakcji i komentarzy uczniów, gdy polecali wykonać zadanie domowe w ramach określonej jednostki lekcyjnej. Zaistniałe sytuacje niejednokrotnie mobilizują prowadzących lekcje do refleksji i poszukiwań ciekawych form prac domowych, aby dzięki temu wzbudzić pozytywne emocje wśród uczniów i zaangażować do solidnego wypełnienia proponowanego zadania domowego. Niewątpliwie jedną z form ożywienia i uatrakcyjnienia zadań domowych z religii będzie wykorzystanie nowych technologii i możliwości wpływających z powszechnie dostępnych zasobów internetowych, komunikatorów, urządzeń i narzędzi cyfrowych.

W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną najpierw podstawowe założenia dydaktyczne w odniesieniu do zadań domowych, jako jednego z istotnych elementów pomiaru wyników kształcenia, a także cele stawiane temu zadaniu edukacyjnemu w nauczaniu religii. Powyższa analiza wskazań i zadań dydaktycznych pozwoli określić funkcjonujące w praktyce edukacyjnej formy i rodzaje zadań dydaktycznych, a także możliwość zastosowania niektórych nowych technologii i narzędzi cyfrowych w omawianym obszarze.

Prace domowe uczniów w procesie dydaktycznym i katechetycznym

Proces kształcenia i wychowania w swojej złożonej formule, określanej mianem nauczania i uczenia się, kieruje się wypracowanymi na przestrzeni wieków zasadami dydaktycznymi, metodami, a także wykorzystuje różnorodne środki i narzędzia pedagogiczne, aby w ten sposób skutecznie służyć rozwojowi człowieka. Jednym z istotnych elementów szczegółowo zaplanowanego oddziaływania edukacyjnego jest motywowanie uczniów do pracy samodzielnej i wprowadzanie ich w przestrzeń zainteresowań, wpływających na integralny rozwój osobowy. Proponowane uczniom w ramach samokształcenia prace domowe, wykonywane po zajęciach szkolnych, pojawiły się w XV wieku, kiedy to szkoły klasztorne i edukację domową, zaczęły zastępować szkoły publiczne. Na przestrzeni wieków praktyka ilości zadawanych prac domowych uczniom ulegała zmianom, co między innymi doprowadziło na początku XX wieku do prób całkowitego likwidowania tej formy kształcenia lub

organizowania jej w czasie zajęć pozalekcyjnych w pomieszczeniach szkolnych. W literaturze dydaktycznej i pedagogicznej tę formę samokształcenia określa się najczęściej terminem praca domowa ucznia, a także stosuje się zamiennie pojęcie zajęć pozaszkolnych oraz zadań domowych, jako konkretnych poleceń, które kieruje nauczyciel do uczniów¹. W. Okoń pracę domową uczniów definiuje, jako formę „obowiązkowych, wykonywanych zwykle w domu, zajęć szkolnych uczniów, których celem jest rozszerzenie, pogłębienie i utrwalenie ich wiedzy oraz wdrożenie do samodzielności w posługiwaniu się wiedzą, w zbieraniu informacji, w dokonywaniu obserwacji, rozwiązywaniu zagadnień oraz pisemnym ich opracowywaniu”². Powyższa definicja ukazuje złożoność i wielowymiarowość celów oraz funkcji, jakie pełni zadanie domowe w procesie wychowania, podkreślając zwłaszcza wpływ na pogłębienie wiedzy oraz kształtowanie postaw, mających na celu budowanie umiejętności łączenia i zastosowania poznanej teorii w praktyce życia. Podobnie opisuje pracę domową uczniów Cz. Kupisiewicz, akcentując jej zadanie polegające na ugruntowaniu zdobytych w szkole wiadomości i umiejętności, a także na gromadzeniu i rozszerzaniu materiałów przydatnych do uczenia się w szkole³. Rolą, bądź funkcją zatem pracy domowej jest samodzielne opanowanie, uzupełnienie i utrwalenie wiedzy przez ucznia, wyrażające się szczególnie przez przyswojenie w samodzielnym myśleniu i tworzeniu własnych konstrukcji pamięciowych, a także tworzenie nowych, ciekawych pomocy szkolnych, jako podstawy do realizacji nowego tematu, oraz kształtowanie u uczniów określonych umiejętności i nawyków⁴.

Obok efektów intelektualnych, należy również podkreślić walor wychowawczy podejmowanych zadań domowych, charakteryzujący się ćwiczeniem woli i charakteru uczniów, a także kształtowaniem istotnych cech osobowych, jak systematyczność, dokładność, pomysłowość, kreatywność, wzmocnienie wiary w siebie, zaangażowanie i odpowiedzialność. Wśród celów dydaktycznych stosowanych prac domowych uczniów, należy również podkreślić element motywujący do wzmożonego wysiłku i poszukiwań w obrębie planowania nowych treści i tematów, a także weryfikowania efektów samodzielnej pracy.

Jak zauważa W. Okoń na efektywność kształcącą i wychowawczą zadań domowych wpływa kilka warunków, mianowicie stosowanie rozmaitych rodzajów prac domowych, racjonalne zadawanie tej pracy na lekcji, odpowiednia organizacja wykonywanych zadań i ich systematyczna i sumienna kontrola⁵.

Powyższe cele dydaktyczne i wychowawcze planowanych prac domowych uczniów wpisują się również w pracę katechetyczną, motywując do pogłębienia

¹ Por. W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003, s. 330-338; Cz. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000, s. 174-175.

² W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1981, s. 238.

³ Por. Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2009, s. 141.

⁴ Por. Cz. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, dz. cyt., s. 174.

⁵ Por. W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki...*, dz. cyt., s. 331.

i utrwalania treści religijnych, które pojawiły się na lekcji religii. W ten sposób proponowane zadanie domowe z religii, stać się może niejako pomostem między teorią i praktyką, doświadczeniem szkolnym i życiem codziennym uczniów i bliskich osób. Wykonywane w domu przez ucznia prace katechetyczne niejednokrotnie angażują rodziców, rodzeństwo i osoby bliskie, co przyczynia się pozytywnie do odświeżenia pewnych wiadomości religijnych przez domowników, pobudza do refleksji, stając się niejako katechezą dorosłych. Powyższe oddziaływanie prac domowych z religii można określić mianem funkcji społecznej, jaką pełni pobudzając i zachęcając do aktywności bliskich. J. Szpet nazywa zadanie domowe przedłużeniem pracy lekcyjnej, umożliwiając tym samym zrealizowanie zasady systematyzacji i operatywności wiedzy⁶. Niewątpliwie ciekawe, niekonwencjonalne, twórcze, wymagające inwencji zadanie domowe bardziej motywuje i angażuje dzieci i młodzież, stając się odpowiedzią na przesłanie katechezy oraz wpływa integralnie na postrzeganie świata, przeżywane doświadczenie religijne. Pobudzanie w ten sposób do własnej refleksji, stanowi również istotny element umożliwiający nawiązanie osobowej relacji z Bogiem i aktywne wejście w przeżycie religijne, a także pobudza do dawania świadectwa i wyznawania wiary. W ten sposób zadanie domowe w katechezie spełnia funkcję aktywnego wyznawania wiary i prowadzić powinna do czynnego udziału w liturgii oraz życiu sakramentalnym⁷. Celowość stosowania prac domowych w katechezie, związana jest również z koniecznością indywidualizacji prawdy, rozumianej jako otwarcie ucznia na Słowo Boże i Jego natchnienia, co wyrazić może katechizowany w różnej formie zadania domowego.

E. Osewska natomiast cele dydaktyczne i wychowawcze zadań domowych w katechezie wiąże z podstawowymi zadaniami katechezy, realizowanymi w obszarach poznania wiary, formacji moralnej, wychowania modlitewnego i liturgicznego oraz wychowania do życia wspólnotowego i wprowadzenia do misji. Tym samym wśród zalet prac domowych wykonywanych przez uczniów w ramach lekcji religii, oprócz wymienionych powyżej, wskazuje pozytywny wpływ na rozwój wiary, pomoc w realizacji celów lekcji, a także kształtowanie postaw systematyczności, samodzielności, odpowiedzialności, uspołecznienia i oddziaływania pastoralnego na innych⁸.

Obok ukazania właściwych celów dydaktycznych i wychowawczych, wyróżnić należy również funkcję psychologiczną, jaką pełnią zadania domowe, zaspokajając wiele potrzeb psychicznych uczniów (np. uznania, bezpieczeństwa, wartości, samooceny) oraz wpływając na kształtowanie życia emocjonalnego. Dla właściwego

⁶ Por. J. Szpet, *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999, s. 166; J. Szpet, D. Jackowiak, *Lekcje religii szkołą wiary*, Poznań 1996, s. 172.

⁷ Por. T. Ruciński, *Praca domowa w katechezie*, „Katecheta” 1999 nr 10, s. 56; J. Kraszewski, *Katechizować, ale jak?*, Płock 1995, s. 81; S. Kulpaczyński, *Zadania domowe formą aktywizowania katechizowanych*, w: S. Kulpaczyński, *Aktywizowanie katechizowanych*, Lublin 1997, s. 89.

⁸ Por. E. Osewska, *Praca domowa w katechezie*, „Katecheta” (2002) 11, s 3-4.

wypełnienia funkcji psychologicznej zadania domowego, nieodzowne jest systematyczne sprawdzanie i rzetelna ocena wykonanych przez uczniów prac domowych, rzeczowe i jasne omówienie, ukazujące mocne i słabe strony pracy, a także konkretne precyzowanie poleceń, dostosowanych do poziomu możliwości intelektualnych katechizowanych.

Klasyfikacja zadań domowych

Powyższa analiza celów i funkcji prac domowych uczniów w perspektywie dydaktycznej i katechetycznej, pozwala klasyfikować zadania domowe w odpowiednie grupy. W podstawowej literaturze dydaktycznej znajdujemy podział prac domowych na cztery grupy, które w zależności od pełnionej roli, służą:

- opanowaniu nowego materiału,
- utrwaleniu przyswojonych treści,
- kształtowaniu umiejętności i nawyków,
- rozwijaniu samodzielności w myśleniu i działaniu⁹. W oparciu o powyższe cztery funkcje prac domowych, Z. Wardęska dzieli zadania domowe na:
 - przygotowawcze,
 - rozwijające spostrzegawczość, zdolności twórcze i zmysł praktyczny,
 - pogłębiające,
 - wychowujące do modlitwy,
 - sprawdzające¹⁰.

Ponadto autorzy *Słownika pedagogicznego*, dzielą prace domowe uczniów ze względu na formę, wyróżniając prace pisemne, do których zaliczyć można wypracowania, rozprawki, sprawozdania, streszczenia oraz prace ręczne, jako zajęcia praktyczne, pozwalające na bezpośrednie zapoznanie uczniów z procesem produkcji, usług i obsługą narzędzi i urządzeń. Do powyższej grupy, można także zaliczyć prace społecznie-użyteczne, jako formę zadań praktycznych, wykonanych na rzecz społeczeństwa, np. klasy, szkoły, czy osób potrzebujących¹¹. Nieco inny podział zadań domowych proponują autorzy *Słownika katechetycznego*, wymieniając następujące pięć grup zadań domowych: ustne, pisemne, do oglądania, zabawa oraz wykorzystujące materiał dydaktyczny¹². W. Okoń klasyfikuje zadania uczniów,

⁹ Por. W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki...*, dz. cyt., s. 331; Cz. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, dz. cyt., s. 174.

¹⁰ Por. Z. Wardęska, *O zadaniach katechizowanych*, „Katecheta” 1958 nr 3, s. 235-243; S. Kulpa-czyński, *Zadania domowe formą aktywizowania katechizowanych*, art. cyt. s. 92; E. Osewska, *Praca domowa w katechezie*, art. cyt., s. 5.

¹¹ Por. Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2009, s. 141.

¹² Por. B. Jendorff, *Zadania (domowe)*, w: *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007, s. 1000.

również ze względu na formę organizacji pracy, wyróżniając prace: grupowe, zbiorowe, indywidualne, jednostkowe¹³.

Podjmując zagadnienie klasyfikacji zadań domowych z religii, należy także dokonać pewnej analizy podejścia samych katechetów do proponowanych prac domowych. S. Kulpaczyński już w latach 80-tych i 90-tych, na podstawie prowadzonych badań dokonał pewnego podziału postaw nauczycieli religii w omawianym obszarze i wyróżnił następujące typy postaw:

- typ niedbały, charakteryzujący się lekceważącym stosunkiem do podejmowanych zadań katechetycznych, w ich różnych etapach dydaktycznych;
- typ mierny, określający grupę katechetów prowadzących zajęcia w sposób niezmienny, dość schematyczny, zadający zadania domowe rzadko, a następnie równie niesystematycznie je sprawdzają i oceniają;
- typ obowiązkowy, wyróżniający katechetów, którzy zadają prace domowe często, w formie pisemnej, rysunku, projektu itp., a następnie wybiórczo je sprawdzają;
- typ gorliwy, obejmujący grupę nauczycieli religii, którzy rzetelnie, krytycznie i twórczo korzystają z propozycji zadań domowych z podręczników i kart ćwiczeń¹⁴.

Podobnej klasyfikacji zadań domowych na katechezie, uwzględniającej stopień zaangażowania nauczyciela religii i jego relacji do katechizowanych, dokonał B. Twardzicki, dodając jednocześnie jeszcze jedną grupę prac domowych, która wynika z podmiotu katechezy, a efekt i sposób wykonania zadania zależny jest od stosunku ucznia do katechezy, jego osobistych przeżyć religijnych i relacji interpersonalnych, zachodzących w grupie katechizowanych i względem nauczyciela religii¹⁵.

W świetle prowadzonych w latach 80-tych i 90-tych badań nad realizacją prac domowych, jako istotnego elementu dydaktycznego w katechezie, zaobserwowano potrójną degradację w omawianym obszarze, polegającą na:

- słabym wykorzystywaniu przez nauczycieli religii propozycji zadań domowych umieszczonych w podręcznikach do nauki religii. Jak wynika z odpowiedzi umieszczonych w badaniach, ponad połowa katechetów z tej propozycji nie korzysta, natomiast zadawane prace są realizowane tylko przez 1/3 uczniów;
- ambiwalentnych doświadczeniach i ocenie użytku wprowadzonych w latach 80-tych kartach pracy, zeszytach ćwiczeń. Propozycja takiej formy pracy miała ożywić katechezę, w efekcie zaobserwowano z jednej strony zaangażowanie niektórych uczniów w wypełnienie całego zeszytu ćwiczeń

¹³ Por. W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1981, s. 238-240.

¹⁴ Por. S. Kulpaczyński, *Zadania domowe formą aktywizowania katechizowanych*, art. cyt, s. 86-87.

¹⁵ Por. B. Twardzicki, *Katechetyka formalna w służbie wiary*, Przemyśl 2001, s. 268-274.

- na początku roku szkolnego, z drugiej strony korzystanie z kart pracy tylko przez nauczyciela, bez możliwości dostępu do kart ćwiczeń przez uczniów;
- negatywnym wpływem kart pracy i zeszytów ćwiczeń na posiadanie przez uczniów zeszytów lekcyjnych i jakość czynionych notatek¹⁶. Na podstawie powyższych refleksji, spostrzeżeń i wniosków warto zapytać o możliwość wykorzystania nowych form zadań domowych i ich wpływ na ożywienie katechetyczne wśród uczniów. Wobec powszechnie funkcjonujących nowych narzędzi cyfrowych i technologii elektronicznych, a także urządzeń służących do komunikacji, warto spojrzeć na aktualne możliwości wykorzystania tej przestrzeni w proponowanych uczniom pracach domowych z religii.

Wykorzystanie nowych technologii w edukacji

Podjmując zagadnienie ukazania możliwości wykorzystania nowych technologii w przestrzeni zadań domowych, warto na samym początku doprecyzować pojęcie i obszary, którymi będziemy się zajmowali. Co rozumiemy przez pojęcie *nowych technologii* w przestrzeni szkolnej? W ujęciu encyklopedycznym termin *technologia*, pochodzący z gr. *techne* (sztuka, umiejętność, zręczność, logos wiedza, nauka), określa najpierw systematyczną umiejętność przeprowadzania procesów wytwórczych i przetwarzania dóbr materialnych w dobra użyteczne oraz sumę wiedzy technicznej i technologicznej potrzebnej do wytwarzania jakiegoś wyrobu i jego wykorzystywania¹⁷. Aktualnie funkcjonuje również pojęcie *nowe technologie*, określające zaawansowane rozwiązania techniczne i odkrycia naukowe ostatnich lat (niektórzy stawiają granicę pięciu lat), które wpływają znacząco na jakość życia. Wyróżnić możemy wprowadzane do codziennego funkcjonowania wyniki badań i wytwory nauki, jako owoc postępu naukowo – badawczego oraz efekt poszukiwań naukowych. Terminem *nowe technologie* określa się zarówno nowinki w dziedzinach rozwiązań inżynierskich i technicznych, np. mechaniki, robotyki, budownictwa, bądź też w obszarze medycyny, biologii, ekonomii. Najczęściej jednak termin ten stosuje się w dziedzinie informatycznej i elektronicznej, w odniesieniu do możliwości współczesnej technologii komputerowej i produkowanych urządzeń cyfrowych, wykorzystywanych do przekazu informacji i komunikacji społecznej¹⁸.

Obecnie w powszechnym użyciu występuje także termin *nowe media*, który ściśle związany jest z obszarem komunikacji społecznej i przekazem informacji.

¹⁶ Por. St. Kulpaczyński, *Zadania domowe formą aktywizowania katechizowanych*, art. cyt, s. 85-86.

¹⁷ Por. Z. Wróblewski, *Technologia*, w: *Encyklopedia Katolicka*, T. XIX, Lublin 2013, k. 576; Por. *Encyklopedia Powszechna PWN*, Wydanie trzecie, T.4, Warszawa 1987, s. 455; Por. *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, T.6, Warszawa 1996, s. 336.

¹⁸ Por. M. Gogolik, *Wpływ nowych technologii na rozwój ucznia i komunikację interpersonalną*, *Katecheta* 11(2015), s. 26-27.

Nowe media to w dużym uproszczeniu każdy format techniczny mediów inny niż istniejący przed epoką Internetu, a zatem różny od tradycyjnych form przekazu informacji, jakimi są m. in. gazety, czasopisma, telewizja, film i radio. O ile tradycyjne media wiążą się z pasywną konsumpcją treści, o tyle nowe media otworzyły zupełnie pole gry między dużymi producentami treści a konsumentami, którzy są teraz w stanie małym nakładem środków tworzyć treści, także o wysokiej jakości, i upowszechniać je nie mniej skutecznie, niż wielcy producenci. Tych ostatnich nazywamy dziś prosumentami (producent-konsument). Nowe media, nazywane są także mediami telematycznymi, do których zalicza się między innymi odtwarzanie laserowe, telefonię komórkową, teletekst, telewizję cyfrową, magnetowidy, telewizję kablową i satelitarną, a przede wszystkim Internet¹⁹. Funkcjonuje aktualnie również pojęcie *nowe nowe media*, które charakteryzuje się nowością w pełnym tego słowa znaczeniu, a ich producentami – jak to zostało wspomniane wyżej – są jednocześnie konsumenci. Zaliczamy do nich przede wszystkim blogi, YouTube, Wikipedię, Digg, MySpace, Facebook, Twitter, Second Life i podcasty²⁰.

Powszechna dostępność do wspomnianych mediów oraz nowych technologii, staje się wyzwaniem wobec wielu działań edukacyjnych, uwzględniając fakt, iż obecność wspomnianych technologii nie jest już tylko dodatkiem do pracy pedagogicznej, ale stałym elementem, mającym znaczny wpływ na poprawę efektywności oraz sposób uczenia się i nauczania. Jak podkreślają autorzy książki pt. „Efektywne wykorzystanie nowych technologii na lekcjach”, wykorzystywane w nauczaniu nowe technologie mają pomóc w przygotowaniu młodych ludzi do aktywnego życia, rozwijaniu krytycznego myślenia i samodzielnego uczenia się, a także stają się środkiem wzbogacającym doświadczenie edukacyjne. „Ucząc każdego przedmiotu, na każdym poziomie edukacyjnym, musimy być w stanie zapewnić naszym uczniom rozmaite doświadczenia, odzwierciedlające potencjał TIK [*Technologie informacyjno-komunikacyjne* – rozwinięcie autora] nie tylko w podnoszeniu wydajności, ale również w uczeniu się kreatywnym oraz opartym na dociekaniu, które, jak wiemy, jest najkorzystniejsze dla uczniów”²¹. W cytowanej powyżej publikacji znajdziemy szerokie i pogłębione opracowanie zagadnienia wykorzystania nowych technologii w pracy edukacyjnej, prezentowane w trzech częściach. Część pierwsza ukazuje konieczność zwrócenia uwagi na podmiot pedagogiczny i tworzenie na lekcjach środowiska sprzyjającego uczeniu się przy wykorzystaniu TIK do komunikacji celów, informacji zwrotnej, motywowania i nagradzania osiągnięć ich pracy. W drugiej zaś części Autorzy wskazują na potrzebę kształtowania w uczniach za

¹⁹ Por. T. Goban-Klas, *Spółeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Kraków 1999, s. 88; Por. M. Gogolik, *Wpływ nowych technologii...*, art. cyt. s. 27-28.

²⁰ Por. P. Levinson, *Nowe Nowe Media*, Kraków 2010, s. 11.

²¹ H.Piter, E.R. Hubbell, M. Kuhn, *Efektywne wykorzystanie nowych technologii na lekcjach*, Warszawa 2015, s. 8.

pomocą nowych technologii, umiejętności zrozumienia tego, czego się uczą, aby wreszcie w części trzeciej, pokazać możliwości wykorzystania TIK do poszerzenia i stosowania wiedzy przez uczniów. Charakterystyczną zmianą, jaka towarzyszy wprowadzeniu technologii informacyjno-komunikacyjnej w obecny obszar edukacji jest przejście od modelu analogowego uczenia się w określonym czasie i miejscu, do uczenia się w dowolnym czasie i miejscu za pomocą przestrzeni cyfrowej²².

Oprócz wspomnianych powyżej obszarów wykorzystania nowych technologii w edukacji, należy również zwrócić uwagę na wpływ omawianych technologii na rozwój ucznia, kształtowanie jego umiejętności etycznych, zmierzających do odpowiedzialnego korzystania z nowinek technologicznych, ale przede wszystkim oceniania i krytycznego wyboru narzędzi. W świetle powyższej refleksji na pierwszym planie, jak w każdym działaniu pedagogiczno-edukacyjnym jest uczeń, dlatego podstawowym zadaniem nauczyciela będzie „wsparcie młodego człowieka w jego zrównoważonym, poprawnym rozwoju i przygotowanie go do samodzielnego, odpowiedzialnego i szczęśliwego funkcjonowania w społeczeństwie jutra. (...) Należy stosować w edukacji narzędzia sieciowe i multimedialne, ale tylko i wyłącznie wtedy, kiedy mogą one wspomóc nas w procesie pomagania naszym uczniom w kształtowaniu w sobie kompetencji niezbędnych w życiu”²³.

Powyższa wypowiedź odsłania jeszcze jeden wymiar, konieczny do uwzględnienia przy wprowadzaniu nowych technologii w przestrzeń edukacji, a mianowicie kompetentne przygotowanie nauczycieli do korzystania z powszechnie dostępnych narzędzi i technologii cyfrowych. Jak podkreśla Autor cytowanego artykułu, to nauczyciel powinien mieć świadomość zindywidualizowanego rozwoju ucznia i posiadania przez nich różnych talentów i sprawności. W grupie klasowej znajdują się bowiem uczniowie o różnych zainteresowaniach, poziomie rozwoju intelektualnego, a nawet z różną możliwością dotarcia i posługiwania się nowymi technologiami w środowisku domowym. Mając także na uwadze dynamiczny rozwój technologiczny i tempo z jakim pojawiają się na rynku nowe narzędzia, nauczyciel we własnym samokształceniu powinien uwzględniać także ten aspekt, doksztalając się w rozumieniu funkcjonowania wprowadzanych technologii²⁴. Dzięki właściwemu rozwojowi własnych kompetencji w zakresie korzystania z nowych technologii w pracy edukacyjnej, nauczyciel będzie mógł samodzielnie dokonać oceny i wyboru odpowiednich narzędzi, należy bowiem podkreślić fakt, iż nie wszystkie narzędzia technologii cyfrowej posiadają cechy edukacyjne. J. Jackowicz-Korczyński zwraca uwagę, iż wykorzystane na lekcji lub do pracy domowej nowe technologie nie mają być tylko trendy, aby przyniosły wymierny skutek edukacyjny, warto dobierając odpowiednie narzędzie zapytać się, na ile wykonana praca:

²² Por. tamże, s. 8.

²³ J. Jackowicz-Korczyński, *Zasady wykorzystania nowych technologii w edukacji*, „Edukacja Pomorska” nr 57-58 (8-9) marzec-czerwiec 2013, s. 16.

²⁴ Por. tamże, s. 17-18.

- zmusi do memoryzacji informacji, a nie tylko jej konsumpcji;
- pomoże uczniom wykonać coś nowego, własny produkt, zadanie, problem;
- nauczy dokumentowania wykonanych czynności;
- ukształtuje zdolność poprawnej i odpowiedzialnej publikacji własnych treści w sieci;
- pobudzi do budowania postawy pracy w grupie i dzielenia się swoją pracą z innymi²⁵. Powyższe wskazania mogą stanowić dobrą pomoc w doborze przez nauczyciela odpowiednich narzędzi i nowych technologii, a przez to wpłyną pozytywnie na efektywność pracy zarówno ucznia, jak i samego nauczyciela.

Podsumowując powyższe refleksje na temat możliwości wykorzystania nowych technologii w edukacji, we współczesnych opracowaniach wyróżnia się między innymi pozytywne cechy nauczania wspomagane komputerowo, które:

- „nie osądza i motywuje,
- umożliwia częste i szybkie przekazywanie informacji zwrotnej,
- indywidualizuje proces uczenia się poprzez dostosowanie do potrzeb uczniów,
- pozwala uczniom na większą samodzielność,
- zapewnia multisensoryczne środowisko uczenia się (obrazy, dźwięki i symbole)”²⁶.

Autorzy cytowanej publikacji pt. „Efektywne wykorzystanie nowych technologii na lekcjach” przywołują także myśl badaczy omawianego zagadnienia Russell’a i Sorge’a, którzy stwierdzają: „Nowe technologie dają uczniom większą kontrolę nad procesem swojego uczenia się, pozwalają stosować rozumowanie analityczne i krytyczne, a także podejmować współpracę”²⁷.

Nowe technologie w pracach domowych z religii

Uwzględniając powyższe ogólne wskazania dotyczące wykorzystania nowych technologii w edukacji, przejdźmy do omówienia elementów konstruktywnych podejmowanej kwestii w odniesieniu do zadań i prac domowych uczniów oraz propozycji w tym obszarze. Prowadzone w ostatnich latach badania nad skutecznością i znaczeniem pracy domowej w procesie edukacyjnym i osiągnięciami uczniów, mimo iż są niejednoznaczne, w większości potwierdzają pozytywne efekty konieczności wykorzystania tego elementu oddziaływania dydaktyczno-pedagogicznego. Zarówno techniki narracyjne i ilościowe, wykorzystywane w zadaniach domowych, jak również inne formy pracy domowej, angażujące rodziców i środowisko,

²⁵ Por. tamże, s. 18.

²⁶ H.Piter, E.R. Hubbell, M. Kuhn, *Efektywne wykorzystanie nowych technologii...*, dz. cyt., s. 11.

²⁷ Russell J., Sorge, D., Training facilitators to enhance technology integration, w: „Journal of Instruction Delivery Systems”, 1999, 13(4), 6, Cytowane za: H.Piter, E.R. Hubbell, M. Kuhn, *Efektywne wykorzystanie nowych technologii...*, dz. cyt., s. 10.

pobudzające do zapamiętywania treści, wsparte aktywnym i rzetelnym sprawdzaniem przez nauczyciela wykonanej pracy, wpływają na efektywność osiągnięć edukacyjnych. Jednocześnie przy zróżnicowaniu w publikowanych badaniach naukowych ocen efektywności prac domowych, stawia się zasadniczy postulat potrzeby wzmocnienia kreatywnego wobec tej formy nauczania i uczenia się, proponując, aby dobra praca domowa pomagała poznawać nowe koncepcje, była dobrym ćwiczeniem, powtórzeniem i zastosowaniem zdobytej wiedzy w praktyce, a jednocześnie aby wpływała na pogłębione zrozumienie treści²⁸.

Odpowiedzią na powyższy postulat konieczności wzbogacenia kreatywnego zadań domowych, może być niewątpliwie wykorzystanie nowych technologii w procesie tworzenia i prezentowania pracy domowej ucznia. Proponuje się przede wszystkim zastosowanie w tym celu różnego rodzaju:

- edytorów tekstu, służących do tworzenia dokumentów,
- oprogramowania do przeprowadzania burzy mózgów i porządkowania pomysłów, które pomagają uczniom porządkować myśli, łączyć i kategoryzować pomysły oraz ilustrować zachodzące w tym działaniu procesy,
- narzędzi służących do zbierania, analizy i wizualizacji danych w postaci graficznej,
- multimediiów, umożliwiających lub ułatwiających tworzenie bądź wykorzystanie gotowych materiałów, filmów i nagrań w procesie uczenia się,
- interaktywnych aplikacji edukacyjnych, wspierających uczącego się w zdobywaniu umiejętności i zrozumieniu pojęć, treści. Mogą to być interaktywne gry edukacyjne, pomoce naukowe oraz oprogramowanie, które sprawdza i dokonuje oceny wykonanych zadań,
- baz danych i zasobów internetowych, dostarczających koniecznych treści,
- oprogramowania do komunikacji i współpracy, które pozwalają na wymianę informacji, dyskusję lub umożliwiają wspólną pracę na odległość²⁹. Publikowane na stronie internetowej www.edunews.pl badania ukazują narzędzia nowej technologii, z których chętnie korzystają uczniowie zarówno na lekcji, jak i podczas wykonywania prac domowych. Należą do nich przede wszystkim strony internetowe, prezentacje, e-mail, filmy video, czaty, nagrania mp3, praca z kamerą, gry, e-learning, blogi, podkasty. Zdaniem nauczycieli uczniowie w pracy domowej najczęściej (80%) korzystają z internetowych treści i baz danych, prezentacji multimedialnych (66%), tworzonych samodzielnie, bądź gotowych oraz poczty elektronicznej (51%), która służy do przesyłania odrobionych zadań domowych uczeń-uczeń, uczeń-nauczyciel, a także stanowi komunikator porad nauczyciel-uczeń. Podobne zadanie pełnią inne komunikatory i portale społecznościowe, np. czat (22%), za pomocą

²⁸ Por. H.Piter, E.R. Hubbell, M. Kuhn, *Efektywne wykorzystanie nowych technologii...*, dz. cyt., s. 179.

²⁹ Por. tamże, s. 17-18, 181-190.

których uczniowie porozumiewają się i wymieniają informacje na temat zadanych prac domowych, rozwiązań i porównań. W przypadku stron internetowych, są to strony polecane przez nauczyciela, bądź pozyskane za pomocą wyszukiwarek internetowych, strony encyklopedyczne, szkolne lub nauczycieli, a także zasoby z gotowymi rozwiązaniami zadań, np. sciaga.pl, bryk.pl. W mniejszym stopniu w świetle prezentowanych badań wykorzystuje się do prac domowych odtwarzacze mp3, gry komputerowe, kamery cyfrowe, a także filmy (27%), które uczniowie oglądają jako adaptację lektur szkolnych, treści edukacyjnych, szczególnie w nauczaniu języków obcych, bądź w związku z poleceniem napisania recenzji³⁰. Podobne dane dotyczące rozszerzających się możliwości edukacyjnych we współczesnej szkole, jakie daje wykorzystanie nowych technologii, szczególnie dostęp do Internetu, a także korzyści polegające na zwiększeniu aktywności i samodzielności uczniów w procesie uczenia się, zdobywania i przyswajania wiedzy, prezentuje obecnie wiele portali związanych z edukacją oraz przekaz medialny³¹.

Korzystając z przedstawionych powyżej podstawowych możliwości i form wykorzystania narzędzi cyfrowych i nowych technologii w edukacji, warto akomodować je również na grunt nauczania religii i w proponowanych pracach domowych. Bogaty zakres treściowy, wynikający z Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce³² oraz realizowanych programach nauczania religii rzymskokatolickiej w szkołach, staje się niewątpliwie wyzwaniem na nauczycieli religii, aby poprzez wprowadzenie nowych technologii nie tylko uatrakcyjnić lekcję religii i proponowane do wykonania zadanie domowe, ale przede wszystkim wpłynąć pozytywnie na poziom przyswajanej wiedzy religijnej i pogłębione zastosowanie jej w praktyce życia.

Służyć temu może szeroki i w miarę ułatwiony dostęp do treści religijnych i katechizmowych, zgromadzonych na katolickich stronach internetowych, np. www.deon.pl; www.wiara.pl, itp., oraz za pomocą aplikacji, zawierających dostęp do Pisma Świętego, Katechizmu Kościoła Katolickiego, Liturgii Godzin i różnego rodzaju modlitw itp. Bogactwo stron internetowych parafii, diecezji, instytucji, stowarzyszeń i organizacji kościelnych, wydawnictw, specjalistycznych działań duszpasterskich oraz prywatnych inicjatyw na gruncie religijnym jest tak wielkie, że nie sposób w tym miejscu wymienić czy nawet podjąć się uszeregowania większości.

³⁰ Por. *Jak nowe technologie pomagają uczyć. Wyniki badań Edunews.pl wśród nauczycieli polskich szkół*, w: http://www.edunews.pl/images/pdf/jak_nowe_tech_pomagaja.pdf (dostęp: 26.07.2017).

³¹ Por. *7 powodów, dla których warto korzystać z nowych technologii w edukacji*, w: <http://natablicy.pl/7-powodow-dla-ktorych-warto-korzystac-z-nowych-technologii-w-edukacji>; www.szkolamedialna.pl; www.edu.com.pl, <http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/mobilna-edukacja/1819-nowoczesny-uczen-i-jego-narzedzia-edukacyjne-1> (dostęp 26.07.2017)

³² Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010.

Cennym zapleczem do wykorzystania przez katechetów i samych katechizowanych jest zasób istniejących multimedialnych, gotowych materiałów, filmów i nagrań religijnych np. z zakresu Biblii, liturgii, muzyki kościelnej, nauczania i historii Kościoła.

Większość wydawnictw zajmujących się przygotowaniem podręczników i pomocy katechetycznych proponuje materiały multimedialne, gry edukacyjne, interaktywne aplikacje edukacyjne oraz oprogramowanie służące do pracy na lekcji religii i samodzielnej pracy ucznia, wspierające uczącego się w zdobywaniu umiejętności, zrozumieniu pojęć, terminów i treści religijnych. Wymienić możemy powszechnie funkcjonujące multibooki, e-booki, audiobooki, itp. Warto w tym miejscu wysunąć postulat dotyczący ożywienia i szerszego wdrożenia w ramach pracy katechetycznej oprogramowania stosowanego np. w grach i pomocach edukacyjnych, które daje możliwość uczniom samodzielnego sprawdzania i oceny wykonanych zadań oraz poziomu zdobytej wiedzy. Zastosowanie w tym obszarze nowe technologie i oprogramowania pozwolą także katechizowanym porządkować myśli, łączyć i kategoryzować pomysły oraz rozwijać własne poglądy w dziedzinie religijnej.

Z praktyki aktualnej pracy katechetycznej wynika także, iż częstą formą pracy domowej uczniów, jest przygotowywanie materiałów tekstowych, referatów i opracowań z zakresu treści religijnych, z wykorzystaniem edytorów tekstu oraz cieszących się szczególnym upodobaniem prezentacji multimedialnych. T. Ruciński proponuje w tym obszarze uaktywnienie katechizowanych wyrażone w formie:

- odpowiedzi na pytania problemowe,
- podawanych przykładów z życia,
- samodzielnych prób literackich, listów, opowiadań,
- stosowanych niedokończonych opowiadań,
- przeprowadzanych przez uczniów wywiadów, ankiet, zbieranie opinii,
- samodzielne pisanie modlitw,
- graficzne przedstawienie tematu,
- sporządzenie collag'u, plakatu, hasła w wersji multimedialnej³³.

Jak wynika z prezentowanych powyższej badań i spostrzeżeń, szczególną rolę w odrabianiu zadań domowych przez uczniów, odgrywają obecnie różnego rodzaju komunikatory i portale społecznościowe. Warto zatem wykorzystać elektroniczne narzędzia komunikacji w pracy katechetycznej, aby nie służyły tylko do porównywania i oceny poprawności wykonywanych zadań między uczniami, ale stanowiły pomost komunikacji między nauczycielem i uczniem, a także rodzicami. Wprowadzenie w obszarze prac domowych oprogramowania komunikacyjnego, może stać się szansą nawiązania głębszej współpracy, wymiany informacji, dyskusji ze środowiskiem życia katechizowanych, a także daje szanse dotarcia z indywidualną pomocą w pracy intelektualnej i wychowawczej.

³³ Por. T. Ruciński, *Praca domowa w katechezie*, art. cyt., s. 56-57.

Podsumowując powyższą refleksję nad możliwościami wykorzystania i wpływem nowych technologii w przestrzeni edukacji, a zwłaszcza w proponowanych pracach domowych ucznia, uwzględniając współczesne przemiany na gruncie dostępu do technologii cyfrowej i jej oddziaływanie na rozwój dzieci i młodzieży, a także kreatywność współczesnych nauczycieli religii, warto z odwagą podjąć to zadanie, które może stać się szansą dla jeszcze owocniejszej katechezy, prowadzącej do pogłębienia życia religijnego. Proponowana forma e-zadania domowego z religii rozszerza się zatem nie tylko na samych katechizowanych uczniów, ale jest również zaproszeniem dla nauczycieli, duchownych, rodziców i całej wspólnoty Kościoła.

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu przedstawiono podstawowe założenia dydaktyczne w odniesieniu do zadań domowych, jako jednego z istotnych elementów pomiaru wyników kształcenia, a także cele stawiane temu zadaniu edukacyjnemu w nauczaniu religii. Ukazano możliwość zastosowania nowych technologii jako jednej z form ożywienia i uatrakcyjnienia zadań domowych z religii. Powyższa analiza wskazań i zadań dydaktycznych pozwala określić funkcjonujące w praktyce edukacyjnej formy i rodzaje zadań dydaktycznych, a także możliwość zastosowania niektórych nowych technologii i narzędzi cyfrowych w omawianym obszarze.

Słowa kluczowe: nauczanie religii, zadanie domowe z religii, praca domowa, katecheza

RELIGIOUS EDUCATION – E-HOMEWORK

Summary

It is likely that many catechists were faced with students' annoyance, when giving homework. Such situations often encourage reflection on interesting homework material so it would rise positive emotions among students and make them involved and diligent. Usage of new technologies and digital sources can prove to be a solution, which makes homework interactive, more up to date and interesting for young people. This article outlines basic didactical assumptions regarding homework as one of the elements of measuring effectiveness of educational process, as well as goals in light of religious education. This analysis enumerates existing types of educational tasks and promotes the possibility of using new technologies and digital tools.

Key words: religious education, RE homework, homework, catechesis

E-COMPITO A CASA E LA LEZIONE DELLA RELIGIONE

Riassunto

Probabilmente più di una volta un insegnante di religione, e molti insegnanti di altre materie, dando i compiti a casa ha sperimentato delle reazioni avverse e dei commenti

degli alunni. Queste situazioni spesso mobilitano gli insegnanti a riflettere e esplorare delle forme interessanti di compiti a casa per suscitare emozioni positive tra gli studenti e per coinvolgerli a solido adempiere i compiti proposti. Senza dubbio una delle forme di ravvivare e di rendere attraente dei compiti sarà l'uso delle nuove tecnologie e delle opportunità derivanti dalla generalmente accessibili risorse online, instant messaging, dispositivi e strumenti digitali.

Questo articolo descrive i principi fondamentali di insegnamento in relazione ai compiti a casa, come uno degli elementi essenziali della misurazione dei risultati di apprendimento, così come gli obiettivi fissati per questo compito educativo nell'insegnamento della religione. L'analisi di cui sopra consente di specificare forme di istruzione e tipi di attività didattiche funzionante nella pratica educativa, così come la possibilità di utilizzare alcune delle nuove tecnologie e degli strumenti digitali in questo settore.

Parole chiave: l'insegnamento della religione, compiti a casa della lezione di religione, compiti a casa, la catechesi

Bibliografia

- 7 powodów, dla których warto korzystać z nowych technologii w edukacji <http://natablicy.pl/7-powodow-dla-ktorych-warto-korzystac-z-nowych-technologii-w-edukacji>; www.szkolamedialna.pl; www.edu.com.pl, <http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/mobilna-edukacja/1819-nowoczesny-uczen-i-jego-narzedzia-edukacyjne-1> (dostęp: 26.07.2017)
- Encyklopedia Powszechna PWN*, Wydanie trzecie, T.4, Warszawa 1987.
- Goban-Klas T., *Spółeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Kraków 1999.
- Gogolik M., *Wpływ nowych technologii na rozwój ucznia i komunikację interpersonalną*, *Katecheta* 11(2015).
- Jackowicz-Korczyński J., *Zasady wykorzystania nowych technologii w edukacji*, „Edukacja Pomorska” nr 57-58 (8-9) marzec-czerwiec 2013.
- Jak nowe technologie pomagają uczyć. Wyniki badań Edunews.pl wśród nauczycieli polskich szkół*, http://www.edunews.pl/images/pdf/jak_nowe_tech_pomagaja.pdf (dostęp: 26.07.2017).
- Jendorff B., *Zadania (domowe)*, w: *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010.
- Kraszewski J., *Katechizować, ale jak?*, Płock 1995.
- Kulpaczyński S., *Zadania domowe formą aktywizowania katechizowanych*, w: red. S. Kulpaczyński, *Aktywizowanie katechizowanych*, Lublin 1997.
- Kupisiewicz Cz., *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000.
- Kupisiewicz Cz., Kupisiewicz M., *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2009.
- Levinson P., *Nowe Nowe Media*, Kraków 2010.
- Nowa encyklopedia powszechna PWN*, T.6, Warszawa 1996.
- Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1981.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003.

- Osewska E., *Praca domowa w katechezie*, „Katecheta” 11(2002).
- Piter H.,Hubbell E.R, Kuhn M., *Efektywne wykorzystanie nowych technologii na lekcjach*, Warszawa 2015.
- Ruciński T., *Praca domowa w katechezie*, „Katecheta” 10(1999) .
- Szpet J., *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999.
- Szpet J., Jackowiak D., *Lekcje religii szkołą wiary*, Poznań 1996.
- Twardzicki B., *Katechetyka formalna w służbie wiary*, Przemyśl 2001.
- Wardęska Z., *O zadaniach katechizowanych*, „Katecheta” 3(1958).
- Wróblewski Z., *Technologia*, w: *Encyklopedia Katolicka*, T. XIX, Lublin 2013, k. 576.